

Szakállas önarckép (Párizs), 1924

Önarckép vörös kalappal, 1922

Önarckép női akttal, 1939

Wehner Tibor

MŰVEK A TÖRTÉNELEM FÉNYTÖRÉSÉBEN

JEGES ERNŐ FESTŐMŰVÉSZ MUNKÁSSÁGÁRÓL

Ha a kortárs művészet viharos hullámverése egy-egy pillanatra elcsitul, akkor – nagy ritkán – lehetőség nyílik a művészettörténeti visszpillantásra is. Ilyenkor meglepően konstatálhatjuk, hogy milyen különleges és fontos értékek, a jelenkori törekvéseket megalapozó teljesítmények lappanganak a magyar művészet viszonylagos ismeretlenségben rejtőzött tartományában. A budapesti Volksbank Galéria 2005-ben egy ilyen, a magyar művészet XX. század első felében kiteljesedett, a történeti folyamatok kulcsfontosságú munkásságának, életművének jelentőségére irányított figyelmünket: Jeges Ernő festőművész életműve, akinek alkotásai – eltekintve egy 1998-ban rendezett szentendrei emlékkiállításától – sajátos ideológiai és szakmai megfontolások miatt évtizedeken keresztül ki voltak rekesztve a kiállítótermekből és így a művészeti köztudatból is. Ez az új évezred első évtizedének derekán közönség elé került, a művész családjának tulajdonában őrzött, valamint a közgyűjteményekből és magángyűjteményekből kölcsönzött művekből összeállított kollekciónak – ha nem is teljes áttekintést – de alapos bepillantást adhatott az 1910-es évek második felétől az ötvenes évek közepéig épülő munkásság korszakaiba és fejezeteibe. A vállalkozás nehézségét illusztrálандó már itt, a bevezetőben jelezzük, hogy e tárlatra visszatekintve egy rendkívül sokoldalú, bravúros felkészültségű művész szereteágazó alkotói területeket felölelő életművének elemeit kell számba vennünk. Jeges Ernő festőművész alkotóútjának fordulópontjai, epizódjai és szakaszai, festői törekvései erőteljes szálakkal kapcsolódnak a XX. századi magyar pik-túra meghatározó jellegű történéseihez, áramlataihoz, tendenciáihoz. Így pontosan nyomon követhető a Nagybányával megnyílt alkotótelepi mozgalommal való kapcsolódás – amelyet a bicskei művésztelepen való munkálkodás, majd – festőtársaival szövetekezve – a szentendrei művészkolónia megalapítása

fémjelez. Fontos alkotóperiódussal kötődik Jeges Ernő Franciaországhoz, Párizshoz is, és így az ő művészete is mintegy alkotóeleme annak a nagyon fontos kapcsolatnak, amely a magyar művészetet a francia művészethez, a Cézanne-i szellemiséghez köti. És a harmadik nagyon lényeges szellemi-művészeti gócpont Róma, illetve meghatározó tényező az ún. római iskola alkotójaként kifejtett művészeti tevékenység, amelynek műhelye egy önálló festészeti fejezetet írt a húszas-harmincas években a magyar pik-túrában. És ezekkel a történeti vonatkozásokkal, kapcsolatokkal egyúttal mintegy jeleztük a művész festői eszményeit, stilisztikai vonzóadásait is: azt, hogy a Réti István és Ferenczy Károly nevével fémjelezhető posztimpreszionista eszmények jegyében indul a pálya, hogy aztán expresszív formanyelvel és hevülettel, egy szabadabb felfogásmóddal gazdagodjon a húszas években, és hogy aztán Róma jegyében a harmincas években lehiggadva, klasszicizálódva szabályszerű, a tradicionális ikonográfiai szabályok szellemében alkotott nagyszabású kompozíciók révén teljesebben ki.

E stilisztikai ívet nyomon követhetjük akkor is, ha a festői témákat próbáljuk meg számba venni, ha a tartalmi mozzanatokot próbáljuk meg elemezni. Az életművet végigkísérik a tájképek, illetve a veduták, a városképek, mint a festői képalkotás leginvenciózusabb, a kolorisztikus kifejezőelemekben és hatásokban leginkább tobzódó kompozíciói. A korai alkotóperiódus kitüntetett szerepű műfaja az akt, és jelentős szerepet kapó képtípusa a portré, amely forma aztán a csoportképeken, az egy-egy tájba helyezett embercsoport-megjé- zéseken bontakozik ki teljes gazdagságában. És aztán kimagasló szerepűvé válnak a római alkotóperiódus alatt és azt követően a történelmi témák feldolgozásai, a nagyméretű és nagyhatású történelmi tablók és freskók, amelyek – a hatalmas méretük, illetve a helyhez kötöttségük miatt – ter-

mészetesen nem, vagy csak kivételes esetekben szerepelhetnek a kiállítótermekben, és általában csupán néhány tanulmány idézi meg világukat. És ugyancsak a vázlatok, a tervek képviselik azokat a szakrális, biblikus kompozíciókat, amelyek nagyszabású ikonográfiai programok szellemében egy-egy egyházi intézmény, templom falait díszítve – egykor fellelhetőn, vagy ma is láthatón – tanúsítják e művész hatalmas munkavállalását és ihletett művészi tevékenységét. Jeges Ernő megfestette Pannonhalmán, a bencés gimnázium előcsarnokában – Aba-Novák Vilmos francia-magyar kapcsolatok-pannóinak analógiájaként – az olasz-magyar kapcsolatok történeti kompozícióját, és Rómában megfestette a ma Esztergomban őrzött *Bakócz Tamás bevonulása Rómába* című hatalmas pannót, amely a középkori magyar történelem, egy-szersmind a XX. századi magyar önszemlélet szintézis-értékű, festői szépségekben tobzódó, egyedülálló alkotása. És ha valaki veszi a fáradságot, végigjárhatja – többek között – Buda, Dorog, Izbég, Bakonysárkány, Pomáz templomait, ahol Jeges Ernő utolsó alkotóperiódusának nagyszabású falképeivel, freskóival találkozhat.

És a freskókhoz érkeve máris a technikai sokoldalúságra irányíthatjuk a figyelmet: a kiállításon csak vázlatok és a fotók segítségével felidézhető falképek mellett olajkompozíciók, akvarellek, szén- és tusrajzok, rézkarcok és fametszetek szerepeltek, amelyek közül számos munka mintegy előrevetítette, hogy csupán előtanulmánya egy monumentális formában megálmodott műalkotásnak. A tanulmányok nagyvonalú, csupán a lényegre koncentráló felfogásmódjával szemben állnak a késszé érlelt, a részletek aprólékos kidolgozásmódjával előadott, az alkotói csapongást kizáró,

fegyelmezett kompozíciók. És az ezen autonóm, szabadon alakított művek mellett jelentek meg Jeges Ernő alkalmazott grafikus tevékenységének alkotásai: a leleményes grafikai megoldásokat alkalmazó, a kép és a szöveg harmonikus összhangját megteremtő plakátok, amelyek megintcsak tovább árnyalják a Jeges-oeuvre gazdagságát. Bodonyi Emőke, az 1998-as kiállítás rendezőjének alapos művészettörténeti feldolgozásából tudhatjuk, hogy művészi tevékenységének évtizedeit – hol önként vállaltan, hol kényszereknek engedelmeskedve – végigkísérték az alkalmazott grafikai munkák: a könyvtervek, az illusztrációk, a csomagolások, az újságrajzok, az oklevelek és a plakátok. A csaknem száz képet felölelő Jeges Ernő-kiállítással, e mind stílusában, mind témájában, mind technikai megvalósításában oly változatos, és mégis egységes egészt alkotó műegyüttessel tekinthetünk XX. századi művészetünk egy szakaszára: a tízes évektől az ötvenes évekig ívelő periódusra. Ha gondolatban végigpergetjük e néhány évtized meglehetősen viharos, forradalmakkal, gazdasági pangásokkal, háborúkkal, diktatúrákkal terhes történelmét, akkor hol villámcsapás-szerű felismerésekben, hol világos és logikus utalásokban, hol a sejtetések és megérzések szintjén bontakoztatják ki jelentéstartalmaikat és jelenségeköreibet e művek. E művek, amelyek azonban nemcsak a történelem fénytörésében, hanem a jelen vonatkozásaiban is elevenen hordozzák szépségekben, harmóniákban és éles disszonanciákban testet öltő mondandóikat. A hét évvel korábban megrendezett szentendrei emlékkiállítás után ez a 2005-ös budapesti tárlat is jelentős állomásnak bizonyult a festői értékekben gazdag Jeges Ernő-életmű újrafelfedezésének, újrafelfedeztetésének folyamatában.

A Szent Borbála bányaalepi templom oltárképe és annak egy részlete, 1933 (Csolnok, Augusztá-akna)

A Szent Borbála bányaalepi templom, 1933 (Csolnok, Augusztá-akna)